

РІШЕННЯ
Спеціалізованої вченої ради ДФ 76.051.041 про присудження ступеня
доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 76.051.041 Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Міністерства освіти і науки України, м. Чернівці прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія на підставі прилюдного захисту дисертації «Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов німецькомовних політиків)» 27 грудня 2023 року.

Редьква Андрій Михайлович народився 12 грудня 1994 року в м. Тернопіль, Тернопільської області, є громадянином України та має вищу освіту.

У 2018 році закінчив Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича за спеціальністю «Філологія» та здобув кваліфікацію «Магістр філології».

15 вересня 2018 р. вступив на денну форму навчання до аспірантури у Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. За період навчання підготував дисертацію на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» та виконав освітньо-наукову програму.

На сьогодні є випускником аспірантури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за спеціальністю 035 Філологія.

Дисертацію виконано у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (Міністерство освіти і науки України, м. Чернівці).

Науковий керівник – Кушнерик Володимир Іванович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Здобувач має 11 наукових публікацій за темою дослідження, з них 3 статті у вітчизняних фахових виданнях, одна публікація додатково відображає наукові результати дисертації, 7 – у матеріалах і тезах доповідей на наукових конференціях.

1. Редьква А.М. Дослідження фоносемантизму публіцистичних текстів німецької мови. *Закарпатські філологічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 29. Т. 2. С. 128-133.

2. Редьква А.М. Дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень в німецькій мові. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Видавничий дім «Гельветика», 2022. №56. С.123-126.

3. Kuschneruk W., Redkva A. Phonosemantische Merkmale von publizistischen Texten (aufgrund der Reden der deutschsprachigen Politiker). *Германістика в Україні*: науковий журнал. Київ, 2019. Вип. 14. С. 10-16.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Кійко Юрій Євгенович, голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри германської філології та перекладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, дав позитивну оцінку і висловив побажання щодо перспектив дослідження фоносемантичних явищ у різножанрових текстах. Під час дискусії поставив декілька запитань:

Питання:

1. У третьому розділі роботи Ви проаналізували частоту вживання фонестемної лексики та фонестем у німецькомовних промовах. Досліджувані промови ви згрупувати також й за їхньою домінуючою тематикою. Скажіть, будь ласка, чи спостерігається певна кореляція між частотою вживання фонестем і тематикою промов? І якщо так, то чим це може бути зумовлено?

2. Друге моє запитання стосується перспектив дослідження фоносемантики загалом, і Вашої студії зокрема. У межах якої ще царини лінгвістики Ви вбачаєте можливості подальшого дослідження фоносемантичних явищ?

Валігура Ольга Романівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри східної і слов'янської філології Київського національного лінгвістичного університету, не піддаючи сумніву теоретичну та практичну цінність дисертації, вважає за необхідне звернути увагу на певні рекомендації і питання, що потребують додаткового висвітлення або пояснення:

1. Як вже зазначалося, рецензована кваліфікаційна праця виконувалася у руслі фоносемантичної школи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, представниками якої є такі знані лінгвісти, як В. В. Левицький, В. І. Кушнерик, Н. Л. Львова, О. В. Найдеш. Однак, було би незайвим уточнити, в межах якої наукової проблематики, що розробляється кафедрою чи факультетом згаданого вище університету, виконано дисертацію, що лише підтвердило б актуальність обраної теми.

2. Перший розділ дисертації, у якому узагальнено наукову інформацію щодо становлення та розвитку фоносемантики як мовознавчої науки (с. 30-79), видається дещо перевантаженим інформацією. Узагальнені в дисертації підходи до дослідження основних проблем фоносемантики бажано було би подати у цьому розділі у вигляді схеми чи таблиці, які би дозволили зацентрувати увагу на найбільш вагомим з них. Разом з тим, незважаючи на ретельний аналіз дослідником лінгвістичної літератури з цього питання, у дисертації бракує посилань на праці Маргарет Магнус "What's in a Word? Studies in Phonosemantics", Ліани Хінтон, Джоанни Ніколз і Джона Охали "Sound Symbolism", присвячених саме фоносемантичним дослідженням та явищу звуко символізму, а також розвідок молодого дослідниці фоносемантичної школи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Роксолани Мельничук, яка вивчає функціонування фоносемантичних констант у фонологічній системі сучасної німецької мови.

3. У другому розділі дисертації детально описано комплексну методологію дослідження, зокрема, методика аналізу фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних текстах політиків Німеччини та Австрії. У процесі захисту доречним убачається пояснити її відмінність від методик аналізу схожих явищ В. В. Левицького, В. І. Кушнерика, О. В. Найдеш. Виникає методичне

запитання стосовно залучення до психолінгвістичного експерименту україномовних інформантів, які володіють німецькою мовою. Якщо їх було залучено, то які завдання їм пропонувалися? Відповіді потребує також і питання, чи застосовувалися описані у другому розділі комп'ютерні програми для аналізу фоносемантичних явищ у дослідженні.

4. Науковий інструментарій дисертанта загалом коректний, хоча виникає декілька запитань: а). Так, оперуючи поняттям "семантичний потенціал фонестемної лексики", дисертант не наводить свого розуміння цього терміну й не зазначає автора, визначення якого він поділяє. Тому виникає питання щодо розуміння автором цього поняття; б). Також потребує уточнення трактування поняття іконічності у контексті дослідження та її ролі у функціях маніпуляції та впливу публіцистичного тексту на реципієнта.

5. У висновках дисертації достатньо чітко окреслено можливі напрями подальших наукових розвідок та вказано на практичне застосування отриманих результатів. Але варто було би детальніше визначити перспективи розвитку фоносемантики, зокрема, окреслити невирішені проблеми дослідження Фоносемантичних явищ у площині когнітивної лінгвістики та синергетики.

Питання:

1. Чому для Вашого експерименту були власне обрані шкали «сили», «активності» та «оцінки»?

2. Чи існують співпадіння результатів Вашого дослідження фонестем у німецькій мові у публіцистичних текстах з аналогічними науковими пошуками у інших мовах, зокрема слов'янських чи східних?

Козлова Тетяна Олегівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету. Поряд із загальною високою оцінкою вважає за необхідне зупинитись на окремих міркуваннях і запитаннях, що потребують додаткового висвітлення або пояснення під час захисту та врахування дослідником в його подальших наукових розвідках:

1. Уточнення потребують окремі елементи термінологічного апарату дослідження. Апеляції до понять «текст» та «дискурс», зокрема на с. 5, 6, 49 і т.ін. не завжди термінологічно виважені, що демонструє невизначеність поглядів дисертанта стосовно змісту цих ключових термінів. Попри детальний і критичний огляд концепцій дискурсу (с. 57-59), незрозумілою залишається позиція автора дослідження стосовно широкого чи вузького розуміння поняття «дискурс», а відтак обов'язкової чи факультативної диференціації концептів «текст» та «дискурс». Очевидно, відповідь на це питання варто шукати у метонімічному співвідношенні дискурсу (як різновиду/форми комунікації) та тексту (як результату дискурсивної діяльності). Альтернативне рішення до усунення термінологічної розмитості підкріплюється підтримкою взаємозамінності терміну «дискурс» та його нетермінологічного відповідника «текст». То ж якої позиції дотримується дисертант?

2. До першого питання дотичне й друге, яке стосується розуміння «простору дискурсу» (п.1.5, с. 56-67). Яким чином, на погляд дисертанта, структурований простір публіцистичного (і політичного) дискурсу? Чи можна

сказати, що він формується як середовище інтеракцій між дискурсивними особистостями? Якою тоді виявляється роль фонестемної лексики в генерації сенсів, їх затребуваності залежно від когнітивних преференцій та компетенції комунікантів.

3. У порівняльному аналізі промов А. Меркель та Й. Гаука (п. 4.2.3) дисертант отримав цікаві й важливі висновки про співвідношення між загальною кількістю слововживань та фонестемною лексикою (с. 175-176) і пояснює його динаміку особливостями політичної ситуації в Німеччині (с. 178). Вплив соціально-історичних чинників на комунікацію не викликає сумнівів. Проте існує велика імовірність дії інших соціальних чинників спілкування, зокрема гендерної диференціації суспільства. Цікаво було б дізнатися про те, наскільки виразно виявляється гендерна специфіка промов політиків за допомогою фоносемантичних засобів.

4. У площині фоносемантики Андрій Михайлович пропонує нестандартний підхід до проблем моделювання, структури та функцій комунікації, забезпечення успішного інституційного та повсякденного спілкування з застосуванням німецької мови. Центральності набувають важливі й дотепер периферійні в теорії комунікації питання: умови досягнення емпатії, забезпечення природності спілкування, уникнення можливих комунікативних невдач і конфліктів, засоби підвищення експресивності, імплікації оцінки. На жаль, у дисертації спостерігаємо ухил у дослідження символічних значень мови й мовлення, впливу звучання на конотативне забарвлення мовлення та сенс повідомлення (с. 30-148). Дисертація би виграла, якби аналіз фоносемантики публіцистичних текстів було доповнено дискурс-аналізом інституційного (регламентованого) спілкування. На жаль, прагмалінгвістика промов політиків крізь призму порівняння лінгвального (серед іншого й фоносемантичного) оформлення й типологічного різноманіття тактик та стратегій комунікації, застосованих представниками різних культурних традицій, носіями різних мов або їх варіантів, поки залишається перспективою наукових досліджень.

Питання:

1. Яка міфологічна світоглядна думка походження найменування у протизвуку до біблійної концепції походження імені?
2. Як впливають історичні зміни у мові на її фонетичну систему?

Стасюк Олександр Сергійович, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри германської філології та перекладу Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Підкреслюючи актуальність обраної теми, новизну й обґрунтованість висновків і положень, сформульованих в дисертації, та належний рівень її виконання, слід звернути увагу на деякі дискусійні моменти, обговорення яких, на думку опонента, може висвітлити додаткові значущі моменти роботи.

1. Деякі застереження викликає прагнення автора здійснити порівняння промов німецьких та австрійських політиків. З огляду на те, що аналіз відбувається на матеріалі промов двох німецьких політиків та двох австрійських політиків, видається більш доцільним вести мову про відмінності

між індивідуальними стилями конкретних мовців, а не політичними культурами двох країн чи національними варіантами німецької мови.

2. Дискусійним є питання дискурсивної належності політичних промов. Автор зараховує їх до публіцистичного дискурсу. Водночас у лінгвістиці на сьогодні усталеним є поняття "політичний дискурс", невід'ємною складовою якого вважаються зокрема й політичні промови. При цьому політичні промови суттєво відрізняються від, наприклад, газетних статей, як з точки зору їхньої мети, так і мовно-стильового оформлення. Слід зазначити, що в роботі автор досить детально розглядає як поняття "дискурс", так і публіцистичний дискурс (с. 56-67), але було б доречним також розмежувати поняття публіцистичного та політичного дискурсу.

3. Подекуди у тексті роботи трапляються формулювання, які можуть бути дискусійними, наприклад, на с. 221 "промова це той вид тексту, який належить до публіцистичного дискурсу та є одним із найпоширеніших методів маніпуляції та впливу на слухача" викликає сумнів доцільність розгляду промови як методу маніпуляції. Викликає сумніви також розгляд лексеми "Kraft" як такої, що має негативне оцінне значення, адже й у прикладі, наведеному автором, вона вживається в словосполученні "Kraft der Freiheit".

4. Попри те, що робота написана наукового стилем і має належне мовно-стилістичне оформлення, трапляються окремі мовні огріхи (напр., с. 221 "наступних" замість "таких", с. 223 "приналежність" замість "належність"), подекуди спостерігаються ускладнені формулювання (зокрема назва першого розділу "Вивчення проблем та основ фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів").

Питання:

1. Як Ви поясните різницю між фонетичним та лексичним значенням? Згідно Вашого дослідження фонестемам властиве символічне значення. Поясніть, будь ласка, ці поняття.

2. Назвіть кілька досліджень у сфері фоносемантизму, де використовувалися психолінгвістичні експерименти.

Найдеш Ольга Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, дала позитивну оцінку роботі, зазначивши актуальність дослідження та наукову новизну.

Питання:

1. У ході Вашого дослідження Ви об'єднували промови за тематикою, а також розділяли їх щодо їхнього емоційно-конотативного сприйняття на позитивні, негативні, та невизначеного забарвлення. Скажіть, будь ласка, як відобразився цей розподіл на тематичних групах?

2. Ви подаєте дослідження публіцистичних текстів, з одного боку як промов, з іншого – як текстів з газет та журналів. У першому випадку емоційно-конотативний вплив здійснюється на слухача, у другому – на читача. Поясніть, будь ласка, доречність такого порівняння у Вашому дослідженні?

На дисертацію Андрія Редькви надійшло три звернення. Вони позитивні, але містять окремі запитання та зауваження.

Перше звернення від Мартинюк Алли Петрівни, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Зазначаючи, що дослідження має наукову новизну та цінність, їй хотілося б уточнити деякі дискусійні моменти в дослідженні. А саме, 1) чому досліджувалися початкові фонестеми, а не, до прикладу, кінцеві?; 2) чи зумовлені особливості фонестем специфікою досліджуваного дискурсу?

Друге звернення від Морозової Ірини Борисівни, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова. Не применшуючи дослідницького здобутку дисертації, вона все ж таки викликає декілька дискусійних питань до роботи. Зокрема, в чому проявляються особливості функціонування звуко символізму (напр., початкових фонемних сполучень приголосних) у публіцистичних текстах, на відміну від інших жанрів тексту?

Третє звернення від Гамзюка Миколи Васильовича, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри німецької філології Київського національного лінгвістичного університету. Стверджуючи, що дисертаційне дослідження має як теоретичну, так і практичну значущість, а його результати пройшли широку апробацію та мають перспективу продовження, варто було б звернути увагу на певні дискусійні моменти. Про що свідчить наявність тієї чи іншої фонестеми у промові політика, і в який спосіб відбувався поділ промов на позитивні, негативні та промови невизначеного забарвлення?

Результати голосування:

«За» 5 членів ради

«Проти» 0 членів ради

На підставі результатів голосування та прийнятого висновку разова спеціалізована вчена рада ДФ 76.051.041 присуджує Редькві Андрію Михайловичу ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Голова спеціалізованої вченої ради
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри германської філології та перекладу
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Юрій КІЙКО